

РЕЦЕНЗІЯ

доктора мистецтвознавства, професора,
професора кафедри народних інструментів
Харківської державної академії культури

Лошкова Юрія Івановича

на дисертацію Жданова Максима Миколайовича

«Інтерпретація жанру кантати в українській хоровій музиці останньої
третини ХХ – ХХІ століть»

на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

У науковому дискурсі мистецтвознавства суттєво посилюється дослідницький інтерес до осягнення феноменів сучасного музичного мистецтва, які залишаються відкритими для теоретичного осмислення з методологічних позицій сьогодення. У цьому контексті актуалізується дослідження презентативної творчості сучасних українських композиторів, які визначають саму її сутність і концептуальні основи, формують уявлення про її національні орієнтири та духовну цілісність. У цьому контексті, дисертація М. Жданова продовжує збагачення знання про українську музичну культуру, завдяки аналітичному осмисленню специфіки інтерпретації жанру кантати в сучасній українській хоровій музиці.

Детальне ознайомлення з дисертаційним дослідженням М. Жданова дозволяє говорити про актуальність, наукову новизну, достатню апробацію та практичне значення результатів дослідження. Зокрема, **актуальність** обраної дисертантом теми є беззаперечною, оскільки здійснюється концептуалізація особливостей інтерпретації жанру кантати в українському хоровому мистецтві останньої третини ХХ – початку ХХІ століття.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень дисертації забезпечується залученням ґрунтовної теоретичної бази, яку складають фундаментальні праці з історії європейської та української музичної культури і

музичного мистецтва, історії та теорії хорового мистецтва, хорової творчості й виконавства, текстології, музичної інтерпретації та смислоутворення в музиці, музичної фактури, музичного мислення, семантики музичної мови і сутності музичного твору, теорії музичного жанру, хорових та вокально-симфонічних жанрів, специфіки кантати й ораторії, теорії музичного стилю, національної стилістики в музиці, музичної ментальності, неофольклоризму та його проявів у просторі українського музичного мистецтва, а також музикознавчим аналізом хорових та вокально-симфонічних творів у кантатному жанрі українських композиторів періоду останньої третини ХХ – перших десятиліть ХХІ ст. (А. Гайденка, Л. Дичко, Т. Кравцова, О. Польового, М. Скорика та ін.). Осмислення М. Ждановим теоретичної бази дослідження уможливило обґрунтування актуальності обраної теми та визначення специфіки осмислення жанру кантати в хоровому мистецтві України останніх десятиліть. Список використаних джерел складається з 243 найменувань, з яких переважна більшість наукових публікацій, зокрема апробованих на дисертаційному рівні.

Визначена на стор. 27-29 вступу дисертації та деталізована в підрозділі 1.4 методологічна база дослідження зумовила логіку побудови аналітичного матеріалу, спрямовану на вирішення сформульованих на стор. 25-26 дисертації завдань. Підсумком дослідження М. Жданова стали ґрунтовні узагальнення, як у тексті, так і у висновках, що сприяло досягненню поставленої автором дисертації мети – визначення та концептуалізація особливостей композиторського і виконавського інтерпретування жанру кантати в українському хоровому мистецтві останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. (стор. 25 дис.).

Заявлена на стор. 29-31 дисертації **наукова новизна** одержаних М. Ждановим результатів не викликає сумнівів. До найбільш вагомих досягнень дисертанта, на нашу думку, належать: виявлення провідних типів і жанрово-стильових різновидів кантати за участю хору на основі осмислення трансформаційних процесів в українській музиці останніх десятиліть; визначення аспектів виконавської інтерпретації хорових творів А. Гайденка,

О. Польового і М. Скорика в кантатному жанрі та підходів до її здійснення з позицій диригентсько-хорової практики.

Результати дослідження М. Жданова достатньо апробовані: дисертант опублікував тези доповідей за участю у 8 наукових конференціях та 4 статті в українських наукових періодичних виданнях (категорія Б). Публікації містяться в списку використаної літератури, а в тексті наявні посилання на ці друковані праці, що свідчить про їх відповідність змісту дисертації М. Жданова.

Практичне значення результатів дослідження М. Жданова полягає у введенні до наукового обігу фактологічних та узагальнюючих матеріалів, які стануть у нагоді в науково-теоретичній, творчо-виконавській, навчально-методичній, концертно-лекторській та просвітницькій діяльності; під час створення творчих мистецьких проєктів, формування концертних програм із творів української хорової музики та складання до них розгорнутих коментарів та анотацій. Розроблені в дисертації положення та висновки можуть бути застосовані в освітньому процесі при складанні навчальних програм, конспектів лекцій, посібників, методичних матеріалів тощо.

Побудова дисертаційного матеріалу відповідає встановленим вимогам і реалізується в структурі запропонованого наукового тексту, котрий складається з Анотації, Вступу, трьох розділів, Висновків, Списку використаних джерел і Додатку. Рівень наукового осмислення жанру кантати визначається в трьох підрозділах Першого розділу: 1.1. Проблема жанру та аспекти інтерпретації в концептосфері сучасної музикології, 1.2. Традиції експлікації та контексти сучасного розуміння жанру кантати в музикознавчому дискурсі, 1.3. Жанрово-семантична і типологічна специфіка кантати у вимірах хорового мистецтва. На підставі здійсненої аналітики М. Жданов виокремлює два різновиди кантати за участю хору (а сарпел'но-хоровий і оркестрово-хоровий) розкриває їх специфіку, драматургічні принципи та структурно-виражальні особливості, виявляє аспекти кантатно-жанрової стилістики. Визначаючи базові музично-драматургічні принципи і жанрові особливості кантати, дисертант доходить висновку, що образи музики вокально-хорової творчості мають подвійну смислову (музично-

поетичну) якість та утворюють специфічну музично-поетичну драматургію, синтезуючий тип якої формується на засадах єдності інтонаційно-сміслового та вербально-понятійного драматургічних чинників як підстави для реалізації вищої – художньої ідеї твору (стор. 77 дис.).

Другий розділ дисертації *«Кантата в історичному часопросторі європейського та українського хорового мистецтва»* складається з 3 підрозділів, де аналізуються аспекти кристалізації жанрової моделі й еволюції кантати в європейській художній свідомості Нового часу (підрозділ 2.1), історичної детермінації та динаміки розвитку кантатного жанру в українському хоровому мистецтві XIX – 1-ї половини XX століття (підрозділ 2.2), модернізації жанру кантати в контексті стильових трансформацій в українському хоровому мистецтві останньої третини XX – перших десятиліть XXI століття (підрозділ 2.3). Здійснений аналіз дозволив дисертантові визначити роль жанру кантати в художньо-інформаційному просторі українського професійного мистецтва. Важливим науковим узагальненням вважаємо думку М. Жданова стосовно того, що кантата у своєму національному розгортанні виявляє міцні духовно-семантичні зв'язки з провідними різновидами та типологічними моделями сольо-вокальної, вокально-хорової й вокально-симфонічної творчості, демонструє універсальні властивості, та водночас засвідчує здатність до креативних інновацій та мистецької спадкоємності (стор. 120 дис.). Характеризуючи кантатну творчість українських композиторів останніх десятиліть, дисертант відзначає широту творчих можливостей і притаманних мистецтву доби художніх тенденцій, котрі увиразнюються через складне сполучення різних типів мислення (фольклорного та професійного, принципів театралізації й симфонізації), та виокремлює три різновиди кантат: духовні, світські й неофольклористичні (стор. 121 дис.).

У Розділі 3 *«Авторські та виконавські інтерпретації жанру кантати в хоровій музиці останньої третини XX – XXI ст.»* М. Жданов осмислює мистецьку спадщину сучасних українських композиторів, здійснюючи

музикознавчий аналіз кантат «Чотири дієства» А. Гайденка (підрозділ 3.1), «Різдвяна» та «Веснянки» О. Польового (підрозділи 3.2 і 3.3), «Гамалія» М. Скорика (підрозділ 3.4), розглядаючи останню через призму прочитання твору академічними камерними хорами «Чернівці» й Тернопільської філармонії та симфонічним оркестром Чернівецької філармонії під орудою А. Савчука. Дисертант доходить висновків, що: в кантаті А. Гайденка розробка неофольклористичної авторської концепції виявляється на різних рівнях організації художнього цілого в контексті моделювання нових жанрових різновидів на ґрунті фольклорних текстів та сучасних композиторських технік; для кантати О. Польового «Різдвяна» характерні мінімалізм та виняткова змістовна концентрованість кола засобів виразності, експериментальність інструментального шару, інструментальне, сонорне, звукозображувальне трактування хору; для «Веснянки» того ж автора важливою ознакою хорової драматургії стає взаємодія характерної циклічної та наскрізної структур, що сприяє встановленню рис хорового симфонізму (стор. 173-175 дис.).

Основні висновки дисертації М. Жданова відзначаються ґрунтовністю здійснених узагальнень: окреслення динаміки історичного розвитку кантатного жанру в українському хоровому мистецтві ХІХ – 1-ї половини ХХ ст. та формування його національної версії, класичних взірців і характерних різновидів; виявлення тенденції жанрово-стильової модернізації кантати та обґрунтування розширення її семантичного простору в контексті трансформаційних процесів в українській музиці останньої третини ХХ – початку ХХІ ст.; розкриття сутності композиторських інтерпретацій на основі мистецтвознавчого аналізу кантат А. Гайденка, О. Польового, М. Скорика.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаю за необхідне висловити зауваження стосовно, на нашу думку, некоректного визначення в назві дисертаційної праці хронологічних меж дослідження: остання третина ХХ – ХХІ століття. Вважаємо, що більш доречним було б визначення «перші десятиліття ХХІ ст.», оскільки дисертація написана лише наприкінці першої чверті ХХІ століття і її результати не можуть продукуватися на майбутнє.

Висловлене зауваження не применшують значущість цілісного ґрунтового і оригінального дослідження М. Жданова. Вважаю, що дисертантом розроблена оригінальна наукова концепція, викладена в завершеному науковому тексті. Дисертація «Інтерпретація жанру кантати в українській хоровій музиці останньої третини ХХ – ХХІ століть» є самостійним і завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам, викладеним у пп. 6, 7, 8, 9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор, Максим Миколайович Жданов, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво.

Рецензент,

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри народних інструментів
Харківської державної академії культури

Юрій ЛОШКОВ

